

Іванова Т.В.,
д.держ.упр., професор,
проректор з науково-педагогічної роботи
Академії муніципального управління

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ РЕГІОНУ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується різким погіршенням стану навколишнього природного середовища. Ситуація, що склалася в регіонах до теперішнього часу, наполегливо вимагає вироблення стратегії національної безпеки, яка дозволила б поєднати політичні, економічні, соціальні та інші потреби держави з вимогами всебічного екологічного оздоровлення.

Современное состояние развития общества характеризуется резким ухудшением состояния окружающей естественной среды. Ситуация, которая сложилась в регионах до настоящего времени, настойчиво требует выработки стратегии национальной безопасности, которая позволила бы соединить политические, экономические, социальные и другие потребности государства с требованиями всестороннего экологического оздоровления.

Modern development of society status is characterized the sharp worsening of the state of natural environment. A situation which was folded in regions to the present tense requires making of strategy of national safety, which would allow to connect the political, economic, social and other necessities of the state with the requirements of the comprehensive ecological making healthy, insistingly.

Постановка проблеми. Здійснити наукове дослідження проблем еколого-економічної безпеки, адже на сьогоднішній день недостатньо розроблений і мало досліджений механізм комплексного вирішення проблем екологічної та економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. свідчить, що проблема еколого-економічної безпеки піднімається постійно. Внесок у розробку системних уявлень про навколишнє природне середовище внесли, зокрема В.І. Вернадським, Є. М Борщук., Б.М.Данилишина, Л.Г. Мельник, М.А. Хвесик, Е.А. Олейник, І.М. Сотник, Т.А. Сафранов, О.І. Шапоренко, Г. О.Шалабин, Є.В.Хлобистов та інші, які сформуливали підґрунття для подальших досліджень.

Мета даного дослідження полягає у висвітленні важливості еколого-економічної безпеки регіону у системі державного управління.

Виклад основного матеріалу.

Однією з задач, що гостро стоїть на сьогоднішній день перед українським суспільством та державою, є дослідження еколого-економічною безпекою регіону.

Необхідний перехід до принципово нової якості національної безпеки - єдиної еколого-економічної безпеки. Дослідження даних питань неможливе без розгляду державного управління еколого-економічною безпекою як системи відносин, що складаються в структурі економіки

держави та регіону. До найбільш ефективних методів дослідження подібних систем відноситься системний аналіз, який вперше був застосований для дослідження взаємодії людини і навколишнього середовища для світової системи в цілому.

В даний час не існує офіційно затверджено чи запропонованого авторами поняття «система еколого-економічної безпеки регіону». В основному поняття «система безпеки» досліджується стосовно безпеки підприємства, держави.

Еколого-економічну безпеку слід дослідити як складну систему, яка включає низку найважливіших елементів і підсистем, у якій можна виділити відповідно підсистеми: економічну, екологічну і соціальну. Вони істотно відрізняються одна від одної за змістом інформаційного забезпечення та механізмами реалізації.

Складові підсистем еколого-економічної системи безпеки можна представити наступним чином (рис. 1.1.):

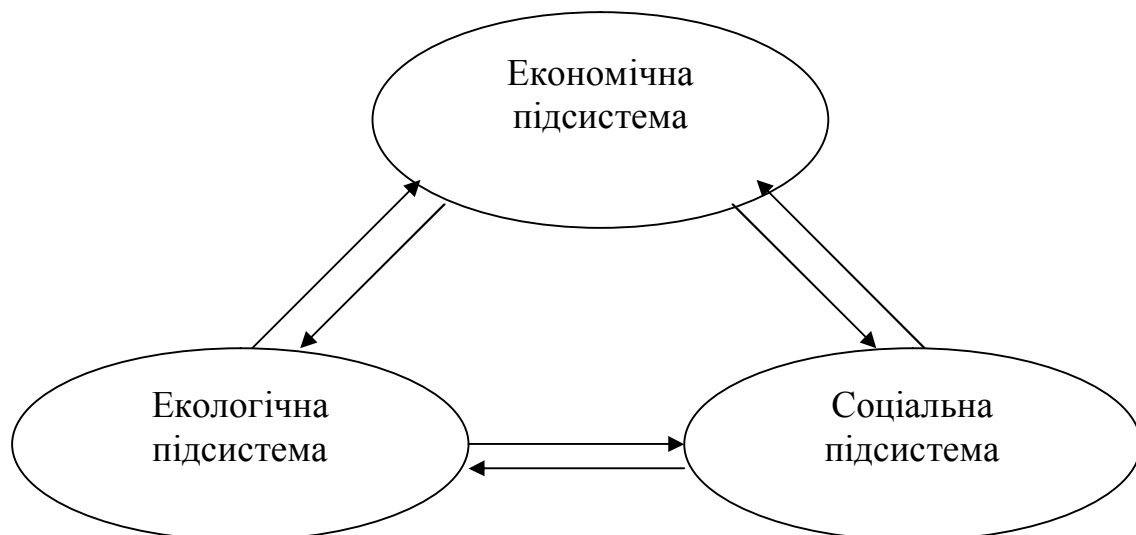

Рис. 1.1. Система еколого-економічної безпеки регіону

- економічна складова включає фінансову, виробничу, інвестиційну компоненту;
- соціальна складова - рівень життя, рівень споживання, якість життя, здоров'я населення, очікувану тривалість життя, рівень освіти, рівень соціальної напруженості;
- екологічна складова – природно - кліматичні чинники, рівень антропогенного навантаження, стан навколишнього середовища.

Система еколого-економічної безпеки - це певне поєднання спільно функціонуючих екологічної та економічної систем безпеки, що володіють новими складовими частинами, що не зводиться до суми властивостей. Безсумнівно, активним і провідним елементом даної системи виступає

економічна підсистема. Через надання всім формам її діяльності екологічної спрямованості і досягається екологічна безпека.

Крім цього в підсистемі економічної безпеки можна виділити дві складові: внутрішню і зовнішню. Внутрішня складова передбачає здатність знаходити ефективні способи її забезпечення. Зовнішня складова означає наявність або відсутність спонтанних і навмисних загроз, джерелом яких служать різні фактори дестабілізації.

Система ЕЕБР - відкрита система, істотно взаємодіюча з усіма видами безпеки, які входять у систему національної безпеки.

Даючи характеристику системі ЕЕБР, слід відразу ж визначитися в деяких, з нашої точки зору важливих, методологічних положеннях.

Система еколого-економічна безпека регіону:

– унікальна для кожного регіону, тому що залежить від рівня розвитку

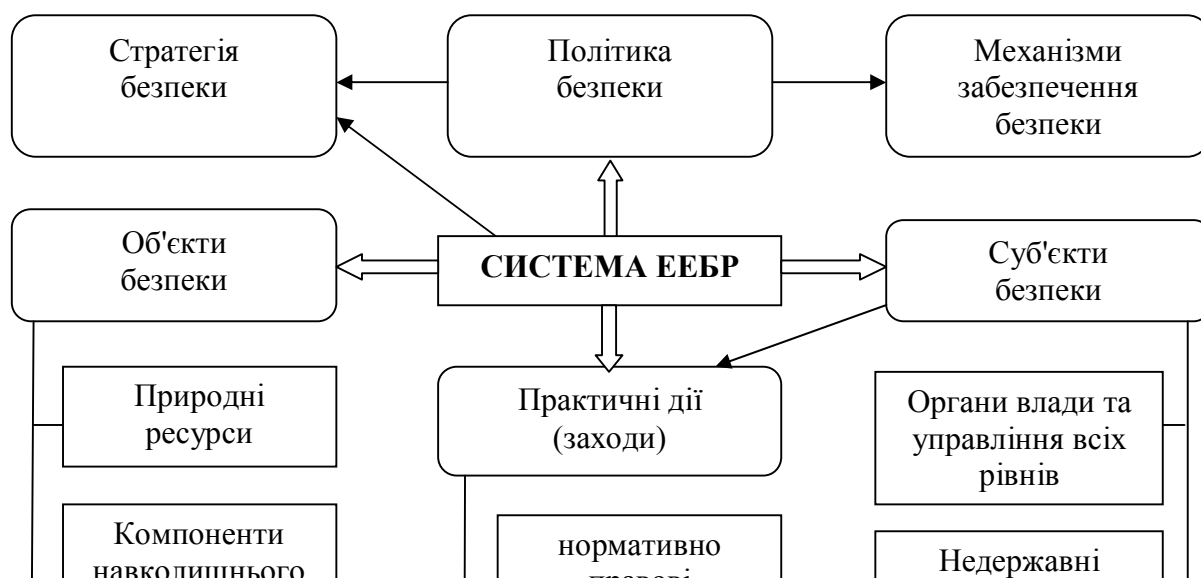
продуктивних сил в регіоні, від стану навколишнього середовища, виробничих зв'язків регіону, конкурентного середовища, ризикованості виробництва і тощо;

– інтегрована - це складовий елемент безпеки більш високого рівня: країни, міжнародної безпеки;

– комплексна - складається з безпеки муніципальних утворень, безпеки підприємств і покликана забезпечити безпеку економічну, науково-технічну, екологічну, техногенну.

Отже, авторський підхід до дослідження системи ЕЕБР дозволив виявити наступний її зміст: «система еколого-економічної безпеки регіону являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, які спираються на наукову теорію безпеки, що забезпечують безпеку територіального розвитку і досягнення нею цілей сталого розвитку».

Безпечний територіальний розвиток при цьому визначається стійким темпом економічного і соціального розвитку регіону за умови дотримання балансів між економічними інтересами та ресурсно-екологічним потенціалом території і виражається позитивною динамікою параметрів рівня і якості життя населення. Складовими елементами такої системи є об'єкт і суб'єкт безпеки, політика і стратегія безпеки, а також механізм і практичні дії його забезпечення. Розглянемо ці елементи докладніше (рис. 1.2.).

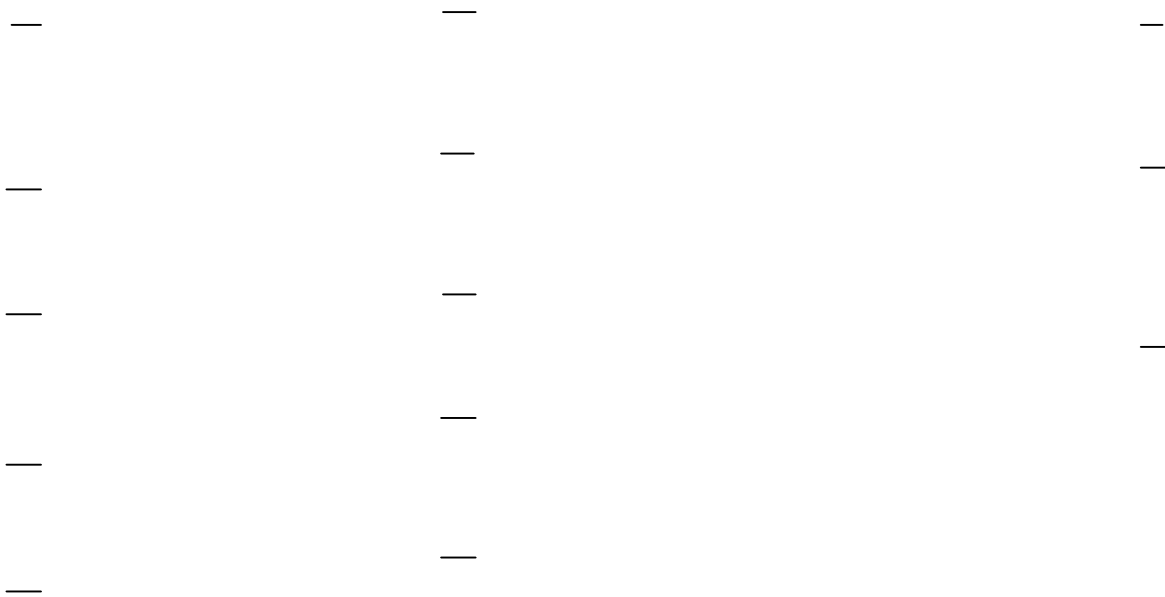

Рис. 1.2. Складові елементи системи ЕЕБР

Важливим компонентом системи є об'єкт. Об'єктом безпеки виступає все те, на що спрямовані зусилля щодо забезпечення безпеки. Можна стверджувати, що в системі ЕЕБР існує безліч підоб'єктів, які розглядаються в якості єдиного комплексу. До цих об'єктів можна віднести компоненти навколишнього середовища (повітря, воду, ґрунти, рослинний світ тощо), природні ресурси, населення, виробничу та господарську сфери, небезпечні речовини, відходи.

Стратегія економічної безпеки визначає, що об'єктами економічної безпеки України є особистість, суспільство, держава й основні елементи економічної системи. Таким чином, об'єкт системи ЕЕБР - сукупність взаємозв'язків і взаємодій складових її елементів. Він надзвичайно складний і безперервно змінюється в часі. При цьому об'єктом цілеспрямованого управління стає господарський, природно-ресурсний та екологічний потенціал території. Суб'єктами безпеки є підрозділи, служби, органи, відомства, установи, які безпосередньо займаються забезпеченням безпеки регіону.

Система ЕЕБР будується відповідно політики і стратегії безпеки, що проводяться, які в свою чергу реалізуються через спеціальний механізм, тобто сукупність засобів, прийомів і методів, за допомогою яких можна досягти поставленої мети.

Система безпеки покликана виконувати певні функції. До найбільш значимих з них слід віднести: прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз; забезпечення захищеності, ліквідація наслідків завданого збитку тощо.

Система безпеки будується на певних принципах: комплексність, або системність, плановість, безперервність, законність, пріоритет заходів попередження (своєчасність), економність, компетентність, взаємодія.

Економічна та екологічна підсистеми ЕЕБР (так само як і соціальна) представляють підсистему суспільної системи, розглядається в якості складної; вона проявляється на стику потреб суспільства і його ресурсів; в ній відображаються способи ефективного використання ресурсів для задоволення суспільних потреб шляхом організації суспільного виробництва.

Рішення проблеми еколого-економічної безпеки України в стратегічному плані полягає в переході на шлях сталого розвитку та освіти в результаті екологічного суспільства.

Це головне завдання має три найважливіші складові, що утворюють блок стратегічних завдань:

I - створення ефективної системи управління екобезпекою;

II - побудова екологізованої економіки;

III - формування екологічної свідомості людей.

Домогтися поставленої мети можна на основі рішення цілого комплексу завдань. До найбільш значимих з них можна віднести:

– виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз;

– знаходження способів їх запобігання, ослаблення або ліквідації наслідків їх впливу;

– знаходження сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки;

– організація взаємодії з правоохоронними і контрольними органами з метою запобігання і припинення екологічних правопорушень;

– створення відповідної служби безпеки регіону тощо.

Одним з основних засобів досягнення гарантованого сталого довгострокового соціально-економічного розвитку регіону, з точки зору екології, є оптимальне планування економічної діяльності в регіоні при безумовному обліку багатокритеріальності й конфліктності взаємодії багаторівневих еколого - екологічної системи.

Висновки. Отже, потреба в забезпеченні еколого-економічної безпеки реалізується через систему еколого - орієнтованих економічних інтересів, які і виступають кінцевим призначенням процесу забезпечення еколого-економічної безпеки.

Виходячи з необхідності покращення екологічної ситуації в Україні визначено цільові установки на короткострокову і середньострокову перспективу у сфері забезпечення екологічної безпеки України: підтримка життєзабезпечуючих функцій природних екосистем біосфери; оздоровлення середовища проживання і зниження ризику надзвичайних ситуацій; раціональне використання ресурсів.

Відповідно до вищеназваних цільових установок сформульовано завдання забезпечення еколого-економічної безпеки на найближчу перспективу. Досягнення головної мети (поліпшення стану навколишнього природного середовища і ослаблення впливу факторів забруднення навколишнього середовища на здоров'я населення) здійснюється шляхом вдосконалення існуючої системи управління охороною навколишнього середовища і природокористуванням за наступними напрямками: реструктуризація промислового виробництва, виведення з експлуатації застарілих виробництв і устаткування, впровадження екологічно чистих технологій і виробництв; розвиток нормативно-правової бази та економічного механізму охорони навколишнього середовища і природокористування; вдосконалення системи екологічного моніторингу, розширення інформаційного забезпечення; вдосконалення системи екологічного виховання та освіти, а також розширення участі громадськості у вирішенні екологічних проблем з використанням досвіду та підходів, апробованих в Україні.

Таким чином, забезпечення екологічної безпеки України, як і будь-який інший країни світу, в довгостроковому плані може бути здійснено лише в рамках забезпечення глобальної екобезпеки, тобто в стратегії сталого екологічно безпечного розвитку всього світового співтовариства.

Використані джерела інформації

1. Богачов В. Необходимость повышения экономической безопасности / В. Богачов // Економіст. – 2008. – № 9. – С. 12–13.
2. Богданович В. Ю. Підхід до розробки теоретичних засад стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки держави / В. Ю. Богданович // Стратегічна панорама. – 2006. – №2. – С. 21–35.
3. Ліпкан В.А. Управління системою національної безпеки України / В. А. Ліпкан. – К. : КНТ, 2006. – 68 с.
4. Пащенко В. М. Екоєволюція від сталого розвитку / Пащенко В. М. // Супутник Київ. географ. щорічника. – вип. 5. – Київ : КВ УГТ, 2005. – 112 с.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.